

Ylva Tørngren

Graffiti

Siden jeg meldte meg arbeidsløs og begynte å motta penger fra trygdekontoret, har jeg absolutt fått mer tid, til å tenke, hvorfor jeg lever, for eksempel, noe jeg ennå ikke har funnet det helt gode svaret på, men først og fremst mer tid til jobben min, som er å male graffiti. Jeg er graffitimaler.

Jeg begynte med det en gang jeg var liten, kanskje tolv år, da pappa sendte meg ut for å handle spraymaling. Han hadde funnet ut at alt hjemme skulle males i svart, det var vel for å imponere den nye dama, en lærerinne som bare gikk med svarte klær, og pappa ville vel begynne med sykkelen sin. Jeg gikk til nærmeste kjøpesenter. Gangveien fulgte motorveien et langt stykke, under enorme broer hvor det var godt ekko, det var nok av svære, tomme, grå betongvegger overalt. Noen hadde tegnet et svart dødninghode der, og på tilbakeveien fikk jeg helt enkelt lyst til å gjøre likedan. Pappa ble en smule sur da jeg kom hjem med en nesten tom sprayboks. Dama hans forsvarte meg, underlig nok.

graffiti: noe som er skrevet, risset inn eller malt på en hard overflate, særlig på en vegg

monumentalgraffiti: en stor, omfattende graffiti

Grorudbanen: T-bane som går mellom Oslo sentrum og bydelen Grorud

Helsfyr: område i bydelen Gamle Oslo

T-banen: tunnelbane, jernbane som går helt eller delvis under jorda

fellesferien: periode da alle på en arbeidsplass har ferie samtidig; i Norge gjerne i deler av juli

sporveisfolka: de ansatte i Oslo Sporveier

de sivilkledd: billettkontrollører uten uniform

Grünerløkka: bydel i Oslo

et kløyva ord: et eneste ord

standhaftig: fast, viljesterk, utholdende

apatisk: sløv, likegyldig

en kø: en biljardkø

«La nå ungen drive på,» sa hun, «det der vitner om tiltaksløst.»
«Graffiti,» sa pappa foraktelig, «det er jo bare tullete skriblerier.»

«Nå ja,» sa dama, «tenk på huleboerne, hva drev de med? De malte på veggene. Hør her, du skribler da ikke bare noe uleselig sånn som alle oss andre,» sa hun og satte de strenge øynene sine i meg, «du maler noe skikkelig flott?»

Nå planlegger jeg en stor monumentalgraffiti, jeg har ennå ikke funnet den perfekte muren. Jeg vakler mellom et sted på Grorudbanen og et ikke langt fra Hølsfyr. Det må være et sted T-banen går litt langsomt, helst der den bremses sånn at folk kan se tydelig og lenge på bildet mitt, og det må være et sted jeg kommer lettvtint til og fra selv, og det må være en god mur.

Bildet skal forestille verden, det vil si en lang, rett bardisk i en bar, med alle slags mennesker langs disken. Bartenderen, en homse med ring i øret, skal være en neger. Han står og trekker opp en vinflaske med de benete, sterke fingrene sine. Eieren av baren er en hvit mann. Han sitter med noen japanske forretningsforbindelser, alle menn, i det ene hjørnet hvor det er stoler og bord. En kvinne står også bak disken, hun ser orientalsk ut, det er elskerinnen til eieren. Hun tørker vinglass, og holder akkurat et glass mot lyset for å se om det er rent. Oppvaskhjelpen stikker hodet ut, det er en liten indianer eller eskimo, jeg har ikke bestemt meg ennå. Hun vil se om det er mange skitne glass igjen på disken og bordene. Klokka på veggen er nemlig fem på tre, og kvart på fire kan hun gå av vakt hvis hun er ferdig, jeg tror jeg må tegne et vindu med en måne slik at man ser det er natt. Ellers er baren full av folk, jeg holder på med å planlegge flere.

Jeg vet ikke helt hvordan jeg skal få det til, men det går nok. Et problem er størrelsen. Før har jeg bare malt mindre arbeider, en tegning eller to, som en tegneserie, og kanskje skrevet en liten tekst til. Det går fort og er ikke så farefylt. Siden det alltid er rimelige sjanser for å treffe politiet eller andre som ville melde meg hvis de så meg drive på, maler jeg helst bare når T-banene står, det vil si mellom halv to og fem om natten. For å kunne male virkelig stort har jeg tenkt på å ta med meg en liten stige av aluminium, selv om det blir litt av et styr å få den over gjerder og diker.

Påskeferien og fellesferien er den aller beste tiden, det er så tomt i byen, og politiet har bare de absolutt nødvendige på plass til å ta seg av ulykker og innbrudd, eller fyllefanter, junkies og andre som ikke tar ferie. Jeg vil helst at så mange som mulig skal se det jeg driver med, og jeg vil ikke at sporveisfolka skal rekke å få malt det over, så jeg maler under alle årstider. Om vinteren kan det noen ganger være jævlig kaldt og mørkt. Jeg pleier å ha med en god lommelykt. Om sommeren er det selvfølgelig best lys.

Siden det stort sett må gå raskt, kan jeg ikke fargelegge store flater. Jeg tar konturene godt og kraftig, og antyder fargene av og til, planlegger nøye før jeg setter i gang, men ikke altfor mye. En gang gjorde jeg det, og da ble det ingenting igjen av ideen til slutt.

Det blir jo mye reising ut av alt dette. Jeg har kjørt svart helt fra begynnelsen, og jeg er blitt ganske god til å unngå de sivilkledde. En dag i forrige uke skjedde det likevel, og jeg hadde selvfølgelig ikke billett.

Jeg var på vei tilbake fra et besøk i den beste og billigste jernvarehandelen på Grünerløkka, og satt på trikken med en plastpose full av ny deilig spraymaling i armene. Kanskje drømte jeg meg litt vekk. I hvert fall sa det plutselig «Billettkontroll» inn i øret mitt, og så hadde jeg et kort stukket opp under nesa. Bak meg hørte jeg en skremt guttestemme som sa «ich bin dysk, ich bin dysk».

Jeg har jo absolutt tenkt på dette her, at det kunne skje, så jeg var ikke helt uforberedt. Men nå kom det dessverre litt kjapt på, jeg husket ingen av de knepene som jeg hadde tenkt ut på forhånd, og måtte bare gjøre det første som falt meg inn, nemlig å ta det lille kortet ut av hånden til kontrolløren og granske det.

«Oslo Sporveier,» leste jeg høyt. «Kontrollør Jon Harry Gulbransen.» Jeg leste så høyt jeg kunne slik at alle rundt meg skulle høre og stirre på Jon Harry Gulbransen. Jeg så opp på mannen. Det var en eldre småvokst fyr, men han så passe streng ut.

«Dette er ingen offentlig legitimasjon,» forsøkte jeg. «Hvordan kan jeg vite sikkert at De er billettkontrollør?» Bak meg hørte jeg noen le. Det oppmuntret meg. «– Jeg har selv jobbet i Sporveien,» sa jeg. «Kortene så ikke slik ut. Hvor er den blå stripen som pleide å være akkurat her?» Kontrolløren forsøkte å avbryte meg.

«Jeg nekter å vise noen billett før jeg har sett passet Deres,» sa jeg. Ved siden av meg begynte en eldre mann å kremte så underlig. Han hadde heller ikke billett.

«Åh gid, er det kontroll, jeg har ikke rukket å betale ennå,» sa en dame som satt på et av de fire klappsetene ved inngangen. Hun holdt tre plastposer i den ene hånden og to i den andre. Den siste kontrolløren – de var fem – kom trekkende med en punker som ikke sa noen ting.

«Han her nekter å betale,» sa kontrolløren, en pakistaner i femtiårsalderen. «Han sier ikke et kløyva ord.»

Til slutt gikk en av de andre kontrollørene fram til trikkeføreren og ba ham kalle opp en bil. Gulbransen så triumferende på meg.

«Nå kjører ikke trikken lenger,» sa han bare.

«La gå da,» sa jeg og håpet de ble nødt til å lukke opp dørene for de andre passasjerene. Kanskje jeg kunne kaste meg ut og løpe. Jeg lot som om jeg lette etter billetten mens jeg holdt øye med dørene. Først prøvde jeg bukselommene, to bak og fire foran, så jakkelommene, seks foran og fire inni. Det tok ikke så lang tid som jeg hadde håpet, og dørene var fortsatt stengt. Gulbransen så oppgitt på meg. Straks etter var bilen der. Strengt bevoktet ble vi ført ut, og inn i den ventende bilen.

Da vi kom til oppsamlingsstedet, en trist bygning, angret jeg litt på taktikken min. Jeg skulle aldri ha åpnet munnen. Gutten som snakket bare tysk, hadde tydeligvis tenkt godt under kjøreturen, han la ut for en av konduktørene på sentralen som oversatte for de andre. Han hadde nettopp kommet til Norge, han var ikke norsk.

«Men han er ikke tysk heller,» sa konduktøren, «han snakker så rart, jeg skal spørre fyren.»

«Nischt dysk, polnisch,» sa fyren fortvilet, og fortsatte i en lang stotrende remse. Konduktøren oversatte videre.

«Han er en av de polakkene som plukker jordbær på Lier, han sier han har glemt månedskortet hjemme,» sa han oppgitt. Til slutt lot de ham gå, han viste lommeboka gjentatte ganger, der var ti kroner og femti øre og ellers ingenting. De noterte navn og adresse og arbeidsgiver, og han måtte skrive navnet sitt selv, det var for vanskelig å stave.

Damen med plastposene holdt også standhaftig på sin historie. Hun hadde nettopp kommet på, hun hadde akkurat rukket å sette seg for å finne fram klippekortet, hun tok det fram og viftet med det foran Gulbransen. Egentlig var jo historien hennes minst like bra som den til den polske fyren, men siden én hadde sluppet så billig var det som om Gulbransen kviet seg for å la noen andre gå.

«Det blir 250 kroner,» sa han, «eller politianmeldelse».

«Jeg nekter,» sa kvinnen. «Det er det frekkeste.» Og hun satte seg så pladask ned på en av stolene der at det feis kraftig fra det røde plasttrekket. Hun før opp igjen.

«De blir værende til De har betalt,» sa Gulbransen tålmodig, han ekspederte den eldre herren. Herren betalte uten å mukke, hilste militært til hatten og forsvant med stakk og hatt og flagrende frakkeslag. Pakistaneren strevde fært med punkeren.

«De må betale,» sa han. Punkeren var like taus og apatisk som før. Han så bare tomt ut i luften.

«De kan ikke kjøre gratis med trikken,» sa pakistaneren. «Det er bot for det. De kommer til politiet om De ikke betaler.» Det endte med at jeg måtte bla opp tohundreogfemti jeg øg. Der røyk malingen for en stund. Damen med plastposene satt fortsatt i en arg diskusjon med Gulbransen da jeg gikk. Det siste jeg så av punkeren var at de dro av gårde med ham til politiet. Kanskje var det det han ville.

Her forleden, da jeg var på vei ut for å tenke mer på bardisken, så jeg den polske fyren på T-banen og hilste halvveis, men han kjente meg igjen og hilste tilbake med et litt forlegent smil. Da han gikk av trikken sa han, på feilfritt trøndersk «– De e lov å prøv sæ!» Kanskje kan jeg ta ham med i baren, han passer til å stå med en kø i hånden ved biljardbordet.

Fra *Signaler*, redigert av Lars Saabye Christensen, 1990